

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV kadencja
Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej

Druk nr 13

Warszawa, 22 października 2001 r.

Pan
Marek Borowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku.

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

- o zmianie ustawy o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do reprezentowania mojego stanowiska w toku prac nad projektem ustawy upoważniam Panią Jolantę Szymanek - Deresz Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Z poważaniem

(-) Aleksander Kwaśniewski

USTAWA

z dnia

2001 r.

o zmianie ustawy o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne

Art. 1

W ustawie z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz.U. z 1999 r. Nr 42, poz. 428, Nr 57, poz. 618, Nr 62, poz. 681 i Nr 63, poz. 701 oraz z 2000 r. Nr 43, poz. 488 i Nr 50, poz. 600) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 4 otrzymuje brzmienie:

„Art. 4.1. Współpracą w rozumieniu ustawy są tajne, świadome i faktyczne działania polegające na współdziałaniu z organami bezpieczeństwa państwa w charakterze tajnego informatora lub pomocnika przy operacyjnym zbieraniu informacji.

2. Współpracą w rozumieniu ustawy nie jest zbieranie i przekazywanie informacji mieszczących się w zakresie zadań wywiadu, kontrwywiadu i ochrony granic, jak również działanie, którego obowiązek wynikał z ustawy obowiązującej w czasie tego działania.

3. Współpracą w rozumieniu ustawy nie jest również współdziałanie pozorne lub uchylanie się od dostarczenia informacji pomimo

formalnego dopełnienia czynności i procedur wymaganych przez organ bezpieczeństwa państwa oczekujący współpracy.”;

2) po art. 4 dodaje się art. 4a w brzmieniu:

„Art. 4a. Służbą w rozumieniu ustawy nie jest pełnienie jej w jednostkach wojskowych i milicyjnych, wymienionych w art. 2 ust. 1 i 2, będące wykonywaniem obowiązku ustawowego.”;

3) w art. 17d ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Do zadań Rzecznika i jego zastępców należą w szczególności:

- 1) analiza oświadczeń wpływających do Sądu z uwzględnieniem kolejności, według której zostały wymienione osoby sprawujące funkcje publiczne w art. 3 i 7,
- 2) informowanie Sądu o odstępstwie od analizy oświadczeń według kolejności, o której mowa w pkt 1; odstępstwo wymaga uzasadnienia,
- 3) zbieranie informacji niezbędnych do prawidłowej oceny oświadczeń,
- 4) w przypadku powstania wątpliwości co do zgodności oświadczenia z prawdą poinformowanie o tym fakcie osobę, na której ciążył obowiązek złożenia oświadczenia oraz stworzenie jej możliwości zaznajomienia się z wynikami dotychczasowych ustaleń i złożenia wyjaśnień oraz wniosków dowodowych w terminie 30 dni od dnia doręczenia informacji,
- 5) przed upływem 3 miesięcy od dnia doręczenia informacji, o której mowa w pkt 4
 - a) złożenie wniosku do Sądu o wszczęcie postępowania lustracyjnego, albo
 - b) powiadomienie osoby, na której ciążył obowiązek złożenia oświadczenia o braku podstaw do złożenia wniosku do Sądu o wszczęcie postępowania lustracyjnego,

- 6) sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się organów pozasądowych z obowiązków nałożonych przez ustawę,
 - 7) przedstawianie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmowi, Senatowi, Prezesowi Rady Ministrów i Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego informacji o swojej działalności, wraz z wnioskami wynikającymi ze stanu przestrzegania przepisów niniejszej ustawy.”;
- 4) art. 18b skreśla się;
- 5) art. 19 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 19. W postępowaniu, o którym mowa w art. 17d ust. 1 pkt 4 oraz w postępowaniach: lustracyjnym, odwoławczym lustracyjnym oraz kasacyjnym, w zakresie nieuregulowanym przepisami niniejszej ustawy stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.”;
- 6) w art. 22 w ust. 2 zdanie drugie skreśla się;
- 7) w art. 24 dodaje się ust. 6 w brzmieniu:
- „6. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację od prawomocnego orzeczenia Sądu w terminie 3 miesięcy od daty jej wniesienia.”;
- 8) art. 28 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 28.1. Prawomocne orzeczenie Sądu, stwierdzające niezgodność z prawdą oświadczenia osoby lustrowanej, od którego osoba lustrowana nie wniosła kasacji, podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
2. Wniesienie przez osobę lustrowaną kasacji od prawomocnego orzeczenia Sądu, o którym mowa w pkt 1, wstrzymuje podanie jego treści do publicznej wiadomości do czasu rozpoznania kasacji.

3. W przypadku pozostawienia kasacji bez rozpoznania lub jej oddalenia podanie do publicznej wiadomości prawomocnego orzeczenia Sądu, o którym mowa w pkt 1 następuje niezwłocznie.”;

9) w art. 30:

a) w ust. 1-3 po wyrazach „niezgodnego z prawdą oświadczenia” dodaje się przecinek oraz wyrazy „od którego osoba lustrwana nie wniosła kasacji”;

b) dodaje się ust. 4 w brzmieniu:

„4. Wniesienie przez osobę lustrwaną kasacji wstrzymuje do czasu jej rozpoznania konsekwencje wynikające z prawomocnego orzeczenia Sądu stwierdzającego fakt złożenia przez osobę lustrwaną niezgodnego z prawdą oświadczenia, o których mowa w ust. 1-3.”;

10) w art. 31 w ust. 1 w zdaniu pierwszym po wyrazach „minister właściwy do spraw zagranicznych” dodaje się przecinek oraz wyrazy „Prezes Instytutu Pamięci Narodowej”;

11) w art. 32 po wyrazach „Szefem Urzędu Ochrony Państwa” dodaje się przecinek oraz wyrazy „Prezesem Instytutu Pamięci Narodowej”.

Art. 2

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Ustawa z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne, zwana dalej „ustawą”, zgodnie z pierwotną wersją miała wejść w życie w dniu 3 sierpnia 1997 r. Ustawa zawierała jednak błędy, które pozostawione bez interwencji ustawodawcy czyniłyby z niej akt nie mogący mieć zastosowania w praktyce. Faktycznie, w wyniku nowelizacji z dnia 18 czerwca 1998 r., ustawa zaczęła funkcjonować dopiero od 1999 r.

Od samego początku obowiązywania ustawy treść jej postanowień wzbudzała wiele kontrowersji i wątpliwości. Trybunał Konstytucyjny kilkakrotnie badał zgodność jej przepisów z Konstytucją RP i w kilku przypadkach podzielił zarzuty wnioskodawców. Ilość oraz charakter orzeczeń Trybunału (K. 24/98 z dwoma zdaniem odrębnymi, K.39/97 z czterema zdaniem odrębnymi, P.3/00 z czterema zdaniem odrębnymi, SK 10/99 z pięcioma zdaniem odrębnymi), jak również orzecznictwo Sądu Najwyższego rozpoznającego kasacje od prawomocnych orzeczeń Sądu Lustracyjnego oraz rozstrzygającego zagadnienia prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, powinny stanowić dla ustawodawcy sygnał, że ustawa wymaga zmian. Tezy wyroków sądowych, jak również wskazówki interpretacyjne zawierane w uzasadnieniach orzeczeń nie powinny w demokratycznym państwie prawnym zastępować niespójnego i niejasnego prawa.

Celem nowelizacji nie jest zasadnicza reforma procesu lustracyjnego, nie jest nim również wprowadzanie nowych instytucji zmieniających dotychczasowy charakter lustracji. Projekt nowelizacji zmierza do usunięcia mankamentów ustawy dostrzeżonych w praktycznym jej stosowaniu.

Zmiana art. 4 ustawy polega na wprowadzeniu nowej definicji pojęcia „współpraca”. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 grudnia 1998 r. (K.39/97) nie stwierdzając niezgodności z Konstytucją przepisu art. 4 w obecnym brzmieniu, postanowił jednak, że dla stwierdzenia współpracy nie wystarczy samo wyrażenie woli współdziałania z organami wymienionymi w tym przepisie, lecz konieczne są także faktyczne działania świadomie urzeczywistniające podjętą współpracę. Podobnie na konieczność uwzględniania w definicji „współpracy” jej elementu materialnego wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 października 2000 r. (II KKN 271/00). Zdaniem Sądu Najwyższego, o tym czy dana osoba była współpracownikiem w charakterze tajnego informatora nie powinien decydować ani fakt, ani forma zarejestrowania jej w ewidencji organu bezpieczeństwa państwa, lecz treść udzielonych tym organom informacji. Nie jest również współpracą uchylanie się od dostarczenia takiej informacji ani

współdziałanie pozorne - choćby przejawiało się w formalnym dopełnieniu czynności i procedur wymaganych przez oczekującego współpracy.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 4 ust. 2 ustawy współpraca w rozumieniu ustawy nie jest zbieranie i przekazywanie informacji mieszczących się w zakresie zadań wywiadu, kontrwywiadu i ochrony granic, jak również działanie, którego obowiązek wynikał z ustawy obowiązującej w czasie tego działania. Należało uznać, że „napiętnowanie” takich działań nie jest sprawiedliwe, ani zgodne z interesem Państwa.

Projekt nowelizacji zakłada wyłączenie z wymienionego w ustawie pojęcia „służby” - takiej służby, której pełnienie w jednostkach wojskowych i milicyjnych wymienionych w ustawie, stanowiło wykonywanie obowiązku ustawowego i najczęściej wynikało z polecenia służbowego.

Pierwsza ze zmian art. 17d ustawy, w którym określono zadania Rzecznika Interesu Publicznego i jego zastępców polega na zobowiązaniu Rzecznika (jego zastępców) do analizy oświadczeń z uwzględnieniem kolejności zastosowanej przez ustawodawcę w art. 3 i 7, to znaczy przy wskazywaniu osób pełniących funkcje publiczne i podlegających lustracji. Zastosowana kolejność w oczywisty sposób uwzględnia znaczenie poszczególnych funkcji publicznych w Państwie, innymi słowy - ustala specyficzną hierarchię, która w działalności Rzecznika Interesu Publicznego jako reprezentanta interesu publicznego powinna być również uwzględniana.

Wprowadzenie do art. 17d ustępu 4, z jednej strony - umożliwi osobom poddanym procesowi lustracji zapoznanie się z prowadzonym przez Rzecznika postępowaniem oraz z zebraną w ich sprawie dokumentacją, z drugiej zaś - dopomoże Rzecznikowi dokonanie weryfikacji zgromadzonych materiałów. Obecnie nie istnieje przepis przyznający osobie lustrowanej prawo do zapoznania się ze sprawą wcześniej niż na rozprawie przed Sądem Lustracyjnym. Zmiana przepisu zmierza do tego, by niezbędnym warunkiem złożenia wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego było stworzenie osobie lustrowanej możliwości zapoznania się ze sprawą oraz złożenia wyjaśnień i wniosków dowodowych, czyli zapewnienia jej również na tym etapie prawa do obrony.

Skreślenie art. 18b ustawy zmierza do eliminacji instytucji ustawy lustracyjnej określanej potocznie jako „donos parlamentarny”. Zgodnie z tym przepisem poseł lub senator może zwrócić się do Rzecznika Interesu Publicznego lub jego zastępcy o wystąpienie przez niego z wnioskiem o wszczęcie postępowania lustracyjnego w stosunku do wskazanej osoby, która złożyła oświadczenie. Nie jest zasadne nadawanie szczególnych uprawnień parlamentarzystom w zakresie nie wynikającym z ich mandatu, jak i tworzenie szczególnego mechanizmu ingerencji w życie prywatne innych osób bez uzasadnionych ku temu podstaw. Poseł i senator nie mają dostępu do archiwów,

zatem ewentualne wystąpienie dotyczące konkretnej osoby i zmierzające do podważenia prawdziwości złożonego przez nią oświadczenia stanowi ingerencję w co najmniej część i dobre imię tej osoby.

Przepis art. 19 ustawy (w obecnym brzmieniu) stanowi, że w postępowaniu lustracyjnym i kasacyjnym, w zakresie nieuregulowanym ustawą, stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. Natomiast zgodnie z art. 22 ust. 1 postępowanie lustracyjne kończy się wydaniem orzeczenia na piśmie. W praktyce orzeczniczej powstała wątpliwość, czy przepisy procedury karnej mają również odpowiednie zastosowanie w postępowaniu przez Sądem Lustracyjnym orzekającym w drugiej instancji.

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2000 r. (I KZP 51/99) stwierdzono, że w odwoławczym postępowaniu lustracyjnym, prowadzonym na podstawie ustawy sąd stosuje odpowiednio art. 452 Kodeksu postępowania karnego (ograniczenie postępowania dowodowego w instancji odwoławczej) oraz art. 454 § 1 tego Kodeksu (wyłączenie możliwości skazywania osoby, którą uniewinniono w pierwszej instancji lub co do której sąd pierwszej instancji umorzył postępowanie).

Zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy (w obecnym brzmieniu) Sąd Lustracyjny wydaje orzeczenie stwierdzające fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lub stwierdzające, że orzeczenie było prawdziwe. Zdanie drugie tego przepisu stanowi, że w przypadku braku dostatecznych dowodów pozwalających na ocenę prawdziwości oświadczenia Sąd orzeka o umorzeniu postępowania. Zatem w sytuacji, kiedy brak jest możliwości definitywnego ustalenia prawdziwości lub nieprawdziwości oświadczenia skutki tego stanu rzeczy przerzuca się na osobę lustrowaną. Takie rozwiązanie nie jest zgodne ze standardami państwa prawnego. Merytoryczne rozstrzygnięcie nie powinno być podejmowane kosztem osoby pociągniętej do jakiegokolwiek odpowiedzialności.

Potrzeba zmiany art. 24, 28 oraz 30 ustawy wynika ze społecznego znaczenia informacji o współpracy z organami bezpieczeństwa państwa. Taka współpraca, potwierdzona orzeczeniem Sądu Lustracyjnego o niezgodności oświadczenia z prawdą „musi w praktyce prowadzić do naruszenia dobrego imienia osób objętych tą informacją i stwarzać swoistą karę infamii” (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 czerwca 1992 r. - U.6/92).

W dotychczasowej praktyce stosowania ustawy lustracyjnej zbyt często prawomocne orzeczenie Sądu Lustracyjnego podlegające niezwłocznej publikacji i wywołujące natychmiastowe (dolegliwe i często nieodwracalne) skutki dla osoby lustrowanej podlegało wzruszeniu w wyniku postępowania kasacyjnego. Proponowane zmiany przepisów art. 24, 28 i 30 ustawy nie niwelują ani obowiązku publikacji orzeczenia, ani nie usuwają związanych z nim konsekwencji. Stanowią próbę zawieszenia skutków prawomocnego orzeczenia

do czasu rozpoznania kasacji przez Sąd Najwyższy (w terminie 3 miesiące od dnia jej wniesienia).

W dniu 19 stycznia 1999 r. weszła w życie ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu regulująca m.in. ewidencjonowanie, gromadzenie, udostępnianie, zarządzanie i korzystanie z dokumentów byłych organów bezpieczeństwa państwa. Oczywista tożsamość materiałów i dokumentów wykorzystywanych w działalności Instytutu Pamięci Narodowej oraz w działalności Rzecznika Interesu Publicznego uzasadnia proponowaną zmianę art. 31 i 32 ustawy lustracyjnej.

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skierowano do druku 24 października 2001 r.

Cena - 0,48 zł + 22% VAT

